

Pamiatkový výskum kúrie v Grinave a jeho výsledky

Z podnetu Mesta Pezínok sa v posledných mesiacoch minulého roka uskutočnil pamiatkový výskum objektu v Grinave, ktorého úradne zaužívaný názov hospodársky objekt nenaznačoval žiadny mimoriadny hodnotový ani významový aspekt. Akosi v pozadí sa uvažovalo o jeho vzniku najskôr v 18. storočí, v spojitosti s pálfyovským pezinským panstvom. Časť odbornej obce však nestrácala z pamäti, že v listinných prameňoch sa už v roku 1522 uvádza v dedine Grynaw šľachtická kúria s mlynom, patriaca Jánovi Smylovi. Jej identifikovanie bolo v kontexte dnešnej zástavby problematické a nezriedka sa uvažovalo o možnosti, že tento objekt zanikol už v dávnejšej minulosti.

Výskum sa v počiatkoch orientoval na prieskum archívnych údajov (jeho autorkou bola P. Pospeschová) a vzápätí na terénny pamiatkový, sondážny a umelecko-historický výskum. Rozsiahle stavebné aktivity z konca 19. storočia a veľmi nešťastné stavebné úpravy po polovici minulého storočia zásadným spôsobom zmenili pôvodný stavebný ráz a prekryli staršie stavebné konštrukcie a materiály. V začiatku sme si ako autori výskumu formulovali zásadné otázky. Najprv bolo treba zistiť stavebný rozsah najstaršej časti objektu a jeho možné mladšie časti. Potom šlo o zodpovedanie otázky, či tento objekt mal popri obytnej aj funkciu ekonomickú (hospodársku), teda či jeho súčasťou bol aj mlyn. Najdôležitejšia otázka sa týkala hľadiska významu a hodnoty, a to či tento objekt môže byť spomínanou

kúriou, ktorej pôvod treba hľadať na začiatku 16. storočia.

Objekt je postavený z lomového kameňa dopĺňaného tehľami najmä v okolí okenných a dverných otvorov. Stavebným materiálom je tu asi najbežnejšia hornina kontinentálnej kôry – granit (žula). K základným zisteniam výskumu patrí skutočnosť, že pôdorysná dispozícia objektu v podobe nepravidelného tvaru písmena „L“ je pôvodná. Rovnako tak podlažnosť. Hlavné krídlo je trojpodlažné s rozsiahlymi klenutými pivničnými priestormi, bočné krídlo je dvojpodlažné. Ďalej sme zistili, že juhozápadné (bočné) krídlo pokračovalo severozápadným smerom (k Malým Karpatom) v rozsahu minimálne jednej ďalšej miestnosti. Uvedené krídlo je situované pozdĺž staršieho koryta potoka, resp. nad ním, čo naznačuje funkciu tejto časti objektu ako mlyna. Pod latinským označením mola (mlyn) sa objavuje na starších mapách z polovice 18. storočia.

Dnes však okrem situovania vedľa staršieho koryta potoku už nič nedokumentuje túto funkciu. Koryto potoka sa v priebehu času posunulo o niekoľko desiatok metrov južným smerom. Technologické zariadenia mlyna či už v podobe hnacej alebo prevodovej sústavy boli odstránené, pôvodné stavebné situácie podmienené mlynskými technológiami boli opakovane prestavané a zdalo by sa, že stará funkcia mlyna je zachytená už iba v archívnych dokladoch. Doplníme informáciu z mapy z roku 1767, kde je objekt uvedený ako *mola cum braxatori*, teda mlyn s pivovarom. Situovanie priamo pri po-

toku je síce veľavravné, hlavne je však zachovaná typologická charakteristika určitého typu mlynov, v ktorých prvé podlažie so vstupom a technickými otvormi je na nábrežnej strane potoka a druhé podlažie, tzv. zanáška je na úrovni vnútorného dvora. Dnes už v konfigurácii terénu nie je čitateľná staršia situácia, v ktorej by sme mohli identifikovať prívodné koryto potoka, hať či mlynský náhon. Tu nám môže byť vodidlom stavebná charakteristika a dispozícia juhozápadného krídla. Rovnako ako krídlo hlavné je riešené ako jednotrakt. Zvláštnosťou je odlišná – väčšia šírka voči krídlu hlavnému a v porovnaní s ostatnými miestnosťami rozsiahly, centrálny umiestnený priestor, kde predpokladáme, že tu bola umiestnená hlavná časť technologického zariadenia mlyna s hnačím kolesom a pivovarom.

Pripomeňme si informáciu z archívneho výskumu – k roku 1522 sa spomína kúria s mlynom a je to jedna z dvoch kúrií stojacich na území Grinavy. Potvrdiť tento rok, ktorý z umelecko-historického aspektu vnímame ako prelom stredoveku a novoveku, konkrétnym architektonickým alebo výtvarným nálezom vzhľadom na rozsah prestavieb nebolo možné. Napriek množstvu realizovaných sond najmä v interiéri objektu sme boli neustále konfrontovaní „iba“ so stavebným materiálom. Chýba nález datovacieho prvku v podobe profilu ostenia portálu, okna alebo maľovaného ornamentu. Výskum nám umožnil identifikovať materiál murív, ložných mált a omietok interiérových a exteriérových. Cez dispozičné charakteristiky objektu, aplikované konštrukcie klenieb a čiastočne analýzou exte-

riérových omietok môžeme vysloviť predpoklad datovania, ktorý však je blízky uvedenému roku. V exteriéri je to najmä renesančný typ omietok s rezným povrchom a ryskami, ktoré vyznačujú členenie možným jednoduchým výtvarným akcentom, pod ktorou sa nachádza ešte starší typ omietkovej vrstvy.

Najvýznamnejšou časťou skúmaného domu z hľadiska datovania je priestor suterénu. Pričkami delený na tri priestory tvorí dispozičnú koncepciu, ktorá sa objavuje aj na nadzemných podlažiach. Jeho priestory sú zaklenuté valenými klenbami, v prvých dvoch miestnostiach od východu s výraznými trojbokými výsečami. V strednej miestnosti nachádzame v omietke vytvorené hrebienky klinového tvaru blízke typológii 16. storočia a tiež zamurovaný vstup na juhovýchodnej strane, ktorý má polkruhový záklenok. Je potrebné uviesť, že tieto prvky sú štandardnou výstavou historických objektov už od 14. storočia. Fakt, že naše datovanie objektu uvádzame ku koncu prvej polovice 16. storočia je odvodené z okolitých situácií – klenieb susedných miestností suterénu, charakteru vetracích otvorov a typu a rozmerov používaných tehál. Na druhej strane skutočnosť, že nadzemné podlažia hlavného krídla sú bez klenbových konštrukcií nadväzujú na typologicky stredoveké a neskorostredoveké situácie. K tomu prirátajme fakt, že sondážny výskum naznačuje situácie s nerovnakou úrovňou podlah miestností hlavného krídla na druhom nadzemnom podlaží.

Marian Havlík,
Elena Sabadošová
Dokončenie v budúcom čísle

V spoločenskej sále Domu kultúry sa 20. januára uskutočnil 1. ročník Prehliadky moderných tancov – Rytmia, ktorý pripravilo EPI-centrum-Centrum voľného času. V programe účinkovali tanečníci, speváci a gymnasti z Centra voľného času, Základnej umeleckej školy a Základnej školy na Kupeckého ulici.

I V priestoroch starej požiarnej zbrojnice na Mladoboleslavskej ulici bola otvorená nová cukráreň – Chránená dielňa, v ktorej obsluhujú zdravotne postihnutí. Na slávnostnom otvorení sa zúčastnil primátor Oliver Solga.

REKLAMA